

ЛУЩИК А. М.

студентка 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир,
Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ НАДР

Надра є надзвичайно важливим об'єктом природи. Багатства надр складають матеріальну основу всієї індустрії України. Без мінеральної сировини не можливі розвиток енергетики, вугільної і хімічної промисловості, залізничного, автомобільного, повітряного, водного транспорту, виробництво мінеральних добрив, будівельних матеріалів, розвиток інших галузей народного господарства.

Кризовий стан довкілля в Україні є не тільки ознакою неналежної діяльності органів виконавчої влади у сфері захисту людини та об'єктів довкілля від впливу негативних чинників, але й наслідком поєднання протилежних за змістом і сутністю функцій, якими є функції із забезпечення організаційних заходів стосовно захисту людини та об'єктів довкілля від впливу негативних чинників та функції забезпечення організаційних заходів стосовно охорони надр та об'єктів довкілля у якості природних ресурсів, з одночасним правом видачі дозволів на використання природних ресурсів та об'єктів довкілля. [5]

Відповідно до ст. 1 Кодексу України про Надра (далі КУпН) надра — частина земної кори, що розташована під поверхнею суші та дном водоймищ і сягає глибин, доступних для геологічного вивчення та освоєння. Вони є виключно власністю народу України і надаються тільки в користування. Право власності на надра здійснюється через Верховну Раду України та місцеві ради. Окремі повноваження щодо розпорядження надрами законодавством України можуть надаватися відповідним органам державної виконавчої влади [1].

Надра не слід ототожнювати з корисними копалинами. Надра — ширше поняття, до них належить також підземна порожнина, де раніше була порода, так звані горні виробітки, які використовуються для розташування підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин. Проте визначальною частиною надр, звичайно, є родовища корисних копалин.

Як зазначено в ст. 5 КУпН, родовища корисних копалин — це нагромадження мінеральних речовин в надрах, на поверхні землі, в джерелах вод

та газів, на дні водоймищ, які за кількістю, якістю та умовами залягання придатні для промислового використання [2].

Україна має унікальні геологічні можливості, в її надрах знаходиться 200 видів корисних копалин, з яких видобувається тільки 94. Використання високих можливостей надр для забезпечення економіки необхідною сировиною з власних джерел — це не тільки питання стабільного економічного розвитку, а й питання безпеки держави.

Україна є одним з європейських лідерів за запасами бурштину. Українські компанії, які мають державні ліцензії на видобуток бурштину, щорічно видобувають близько 4 тон цього мінералу. Проте насправді це лише невеликий відсоток від реального видобування бурштину в Україні. Набагато більше його викопують старателі на незаконних промислах, які держава не контролює. Як зазначила заступник міністра екології та природних ресурсів України

С. Коломієць, насправді обсяги видобутку бурштину величезні. Навіть за найскромнішими підрахунками вони сягають від 120 до 300 тон на рік. «Справжню цифру не знає ніхто. Приблизний загальний річний дохід на цьому ринку складає до 300 мільйонів доларів. Це величезна спокуса для нелегалів», — констатує С. Коломієць.

Екологи вимагають припинити варварський видобуток бурштину, адже внаслідок неконтрольованого його видобутку стрімко знищуються лісові насадження та надра, для відновлення яких знадобляться десятиліття. «В даному регіоні є такі землі, де вже взагалі не можна проводити жодного видобутку, навіть легального, а не те що нелегального, оскільки популяція і біорізноманіття в таких лісах з'явиться тепер не раніше, ніж за сто років», — наголошує еколог правозахисної організації «Екологія, право, людина» П. Тестов.

Як зазначають фахівці з Держлісагентства України, у цьому регіоні через нелегальний видобуток бурштину вже пошкоджено 3,5 тис. га лісу. Це відбувається через те, що «чорні» копачі не дотримуються технології видобутку, вимиваючи бурштинове каміння мотопомпами, що призводить до руйнування дренажних каналів підземних вод [3]. «Це призводить до катастрофічних наслідків. Це повне знищення можливості циркуляції підземних вод і як наслідок мікрокліматичні зміни в цих регіонах», — зазначає доктор геологічних наук, представник Спілки геологів України О. Бобров.

З незаконним видобутком бурштину намагаються боротися за допомогою закону. Зокрема, Верховна Рада України в першому читанні ухвалила законопроект про видобування та реалізацію бурштину та ще один про узаконення діяльності старателів, однак жоден з документів так і не був ухвалений остаточно. Зі свого боку, державні компанії намагаються вийти з боргової ями та відновити видобуток, пролобіювавши закладення в бюджет на 2017 р. дохід від видобутку бурштину на 1,5 млрд грн [4, с. 163].

Проблема обговорюється не лише на рівні влади, а і на рівні громадськості. Ще у вересні 2015 р. у Києві відбулася конференція «Проблеми легалізації видобутку бурштину місцевими жителями», у якій взяли участь науковці, представники Державної фіскальної служби України, Державної служби геології і надр України, Міністерства внутрішніх справ України. На цій

конференції було прийнято рішення (проти виступили представники ДАК «Українські поліметали»), у якому зазначалося:

1. У цілому підтримати проект Закону України від 26 грудня 2014 р. № 1351-1 «Про видобування та реалізацію бурштину», який утворює середньомасштабний видобуток.

2. Законодавчо врегулювати питання щодо легалізації видобутку бурштину місцевими жителями, через внесення змін і доповнень до проекту Закону України від 26 грудня 2014 р. № 1351-1 «Про видобування та реалізацію бурштину».

3. Звернутися до Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи і народних депутатів України – ініціаторів аналізованого законопроекту з проханням врахувати розроблені учасниками конференції пропозиції до прийняття проекту закону в цілому.

Загалом значна частина політиків, представників силових структур і громадських активістів зазначають, що за процесом нелегального видобутку бурштину досить часто стоять влада та силові структури, оскільки розв'язувати цю проблему явно не поспішають. А тим часом невідповідне законодавство та багаторічний нелегальний видобуток уже завдали достатньо шкоди українським лісам. Тому необхідно запровадити всім зрозумілі та чіткі правила гри, врахувати інтереси місцевих жителів, інтереси обласної громади та інтереси держави, яка отримуватиме прибутки.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Кодекс України Про надра // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340.

3. Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 року № 1540 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 40. – Ст. 210.

4. Сурілова О. Актуальні питання екологічної відповідальності за порушення законодавства про використання і охорону надр // Право України. – 2001. – № 5. – С. 81-84.

5. Василенко Л.П. Правові проблеми діяльності органів виконавчої влади з питань екології : монографія / Л.П. Василекно; за заг.ред В.І. Курила. – Житомир : Житомирський національний агроекологічний університет, 2014. – 167 с.